

POSTANOWIENIE

Dnia 14 marca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z wniosku K. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Z.
o emeryturę i ustalenie wysokości kapitału początkowego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 14 marca 2014 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 10 kwietnia 2013 r., sygn. akt III AUa (...),

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania

2. zasądza od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) na rzecz adwokata M. O. kwotę 120 (sto dwadzieścia) zł, powiększoną o stawkę należnego podatku od towarów i usług - tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 10 kwietnia 2013 r. Sąd Apelacyjny w (...) – w sprawie K. S. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Z. o emeryturę i ustalenie wysokości kapitału początkowego – oddalił apelację odwołującej się od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Z. z dnia 30 sierpnia 2012 r. oddalającego odwołania K. S. od decyzji organu rentowego: z dnia 2 marca 2012 r., odmawiającej odwołującej prawa do emerytury z tytułu pracy wykonywanej w warunkach szczególnych; z dnia 5 marca 2012 r. - ponownie

ustalającej wysokość kapitału początkowego ubezpieczonej, bez uwzględnienia urlopów bezpłatnych w okresie od 1978 r. do 1983 r.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego odwołująca się zaskarżyła skargą kasacyjną. Skargę oparto na drugiej podstawie kasacyjnej określonej w przepisie art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.

Skarżąca wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania „na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 3 i 4 kpc wobec istnienia faktu, iż zaskarżone orzeczenie zostało wydane w warunkach nieważności postępowania - z naruszeniem art. 379 pkt 5 kpc w zw. z art. 5 kpc, 212 § 2 kpc i 391 § 1 kpc, a także oczywiście bezzasadnego pominięcia wniosków dowodowych złożonych przez odwołującą, zarówno przed Sądem I instancji, jak i Sądem Apelacyjnym w (...) oraz niedopuszczenia z urzędu dowodu z opinii biegłego, choć w świetle okoliczności przedmiotowej sprawy zachodziła taka konieczność”.

Wskazano, że Sądy obydwu instancji były zobowiązane do udzielenia odwołującej się stosownych pouczeń co do przedsięwziętych czynności procesowych, a zwłaszcza co do celowości ustanowienia profesjonalnego pełnomocnika procesowego. Niedopełnienie przez Sąd powyższych obowiązków uniemożliwiło jej dochodzenie w sposób należyty konstytucyjnie zagwarantowanych praw oraz obronę istotnych interesów, co czyni przedmiotowe postępowanie nieważnym i aktualizuje konieczność jego kontroli z punktu widzenia zgodności z prawem przez Sąd Najwyższy. Wskazano ponadto, że „niniejsza skarga zasługuje na rozpoznanie i uwzględnienie również z uwagi na dalsze naruszenia przepisów postępowania, które miały istotny wpływ na wynik sprawy. Licznie zgromadzone w toku postępowania dokumenty przedłożone przez skarżącą w sposób dostateczny wykazywały, iż przez cały okres zatrudnienia w charakterze technika dentystycznego jej praca była wykonywana w szczególnie trudnych warunkach. Sądy obu instancji z jednej strony wskazały w treści uzasadnień swych wyroków, iż w obecnym porządku prawnym dopuszczalne jest wykazywanie za pomocą wszelkich środków, iż dana praca była wykonywana w szczególnie trudnych warunkach, z drugiej jednak konkludowały, iż brak stanowiska technika dentystycznego w katalogu zawodów zakwalifikowanych jako te wykonywane w szczególnych warunkach lub te o szczególnym charakterze przesądza o

niemożności uznania roszczeń K. S. za zasadne. Powyższe mogłoby ulec modyfikacji, wskutek analizy zgromadzonego materiału dowodowego przez podmiot posiadający wiedzę specjalną z zakresu prawa pracy, co winno zostać dopuszczone przez Sąd w świetle zaistniałych okoliczności z urzędu, oraz przeprowadzenia bezzasadnie pominiętego dowodu z zeznań wnioskowanych przez skarżącą świadków”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Wniesiona w sprawie skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania z powołaniem się na przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania określoną w przepisie art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. – oczywistą zasadność skargi kasacyjnej. Skarga zarzuca także nieważność postępowania określoną w przepisie art. 379 pkt 5 k.p.c. (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

Nie można jednak uznać, że skarżąca wykazała istnienie przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 3 i 4 k.p.c.

W pierwszej kolejności Sąd Najwyższy nie stwierdza – zarzucanej w rozpatrywanej skardze kasacyjnej – nieważności postępowania sądowego, określonej w art. 379 pkt 5 k.p.c. W ocenie skarżącej zaskarżony wyrok został wydany „w warunkach nieważności postępowania – z naruszeniem art. 379 pkt 5 kpc w zw. z art. 5 kpc, 212 § 2 kpc i 391 § 1 kpc”. Sądy obydwu instancji były bowiem „zobowiązane” do udzielenia odwołującej się „stosownych pouczeń co do

przedsięwziętych czynności procesowych, a zwłaszcza co do celowości ustanowienia profesjonalnego pełnomocnika procesowego”.

W orzecznictwie sądowym utrwalone jest stanowisko, że nieważność postępowania przewidziana w art. 379 pkt 5 k.p.c. zachodzi, gdy strona została całkowicie pozbawiona możliwości obrony swych praw, a nie tylko utrudniono jej popieranie przed sądem dochodzonych roszczeń lub obronę przed żądaniami strony przeciwnej. Wykładnia taka była już wielokrotnie prezentowana (por.: orzeczenie z dnia 21 czerwca 1961 r., 3 CR 953/60 (NP 1963 r. Nr 1, s. 117 z glosą W. Siedleckiego), wyrok z dnia 14 czerwca 1968 r., I CR 432/67, OSNCP 1969 r. z. 7-8, poz. 137, wyrok z dnia 2 kwietnia 1998 r., I PKN 521/97, OSNAPiUS 1999 r. nr 6, poz. 203, wyrok z dnia 1 października 1998 r., I PKN 359/98, OSNAPiUS 1999 r. nr 21, poz. 681 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2012 r., II UK 167/11, Lex nr 1171003). Podkreślić należy, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem odmowa ustanowienia dla strony adwokata z urzędu w zasadzie nie może być kwalifikowana jako nieważność postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony jej praw. Wyjątek dotyczy jedynie sytuacji, gdy strona swoim zachowaniem wykazuje podstawową nieznaną reguł postępowania sądowego lub nieporadność, skutkującą tym, że nie jest w stanie wykorzystać prawnych możliwości jej prowadzenia (por. m.in. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 1999 r., II UKN 418/98, OSNP 2000 nr 9, poz. 359, z dnia 19 marca 2004 r., IV CK 218/03, niepubl., z dnia 2 marca 2005 r., III CK 533/04, niepubl., z dnia 14 stycznia 2009 r., IV CZ 106/08, niepubl., z dnia 28 marca 2012 r., II UK 167/11, niepubl., z dnia 3 sierpnia 2012 r., I CSK 106/12, niepubl.). Podobnie wyjątkowy charakter art. 5 k.p.c., który może mieć zastosowanie wyłącznie w sytuacji, gdy wymaga tego ochrona praw procesowych stron; nie może prowadzić do naruszenia zasad procesu cywilnego przez udzielanie przez sądy pomocy w skutecznej realizacji roszczeń lub obrony. Brak pouczeń w oparciu o art. 5 k.p.c. oraz art. 212 k.p.c. może być kwalifikowany jedynie, jako uchybienie procesowe, a nie pozbawienie strony, wbrew jej woli, możliwości podejmowania lub świadomego zaniechania czynności procesowych, czyli obrony praw prowadzące do nieważności postępowania (por. m.in. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 2000 r., III CKN 873/00, niepubl., z dnia 7 lipca 2005 r., II UK 271/04,

OSNP 2006 nr 5-6, poz. 95, z dnia 5 sierpnia 2005 r., II CK18/05, niepubl., z dnia 24 lutego 2011 r., III CSK 137/10, niepubl.; z dnia 21 marca 2013 r., II CSK 322/12 – niepubl.).

Nie ma nieważności postępowania określonej w przepisie art. 379 pkt 5 k.p.c. – odwołująca się nie została pozbawiona możliwości obrony swych praw w rozumieniu przepisu art. 379 pkt 5 k.p.c. – skoro swoim zachowaniem w postępowaniu przed Sądami obydwu instancji odwołująca się nie wykazała nieznajomości reguł postępowania lub nieporadności, lecz aktywnie uczestniczyła w toczącym się postępowaniu; brała udział w rozprawie przed Sądem pierwszej instancji, składała wnioski dowodowe, samodzielnie sporządziła apelację.

Wykazanie podnoszonej w skardze oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) – jako przyczyny przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania – wymagałoby przedstawienia tego, w czym wyraża się „oczywista zasadność” skargi oraz argumentacji wykazującej, że rzeczywiście skarga jest oczywiście uzasadniona. Chodzi tu o wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08 – LEX nr 494134; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08 – LEX nr 490364). W niniejszej sprawie stan taki nie występuje. Na pewno o oczywistej zasadności rozpatrywanej skargi kasacyjnej w rozumieniu przepisu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. nie przekonuje ogólnikowe stwierdzenie autorki skargi, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona „z uwagi na dalsze naruszenia przepisów postępowania, które miały istotny wpływ na wynik sprawy. Licznie zgromadzone w toku postępowania dokumenty przedłożone przez skarżącą w sposób dostateczny wykazywały, iż przez cały okres zatrudnienia w charakterze technika dentystycznego jej praca była wykonywana w szczególnie trudnych warunkach”. Razi ogólnikowość takiego twierdzenia, a przede wszystkim brak powiązania go z odpowiednimi przepisami prawa. Poza przedstawionym wyżej ogólnikowym twierdzeniem autorki rozpatrywanej skargi nie ma przedstawienia rzeczowej jurydycznej argumentacji, którą wykazałaby ona zarzucaną „oczywistą zasadność” jej skargi w rozumieniu przepisu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Wypada przypomnieć, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie (art. 398⁴ § 2 k.p.c.) podlegają rozpoznaniu na etapie „przedsądu”, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione. Sąd Najwyższy w ramach „przedsądu” bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie (postanowienie Sądu Najwyższego z 16 maja 2008 r., I UK 16/08, LexPolonica nr 3058328).

Stwierdzając, że nie zachodzą przyczyny przyjęcia skargi, określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c. (pkt 1.); rozstrzygnięcie zawarte w pkt 2 niniejszego postanowienia ma swoją podstawę w § 13 ust. 4 pkt 2, § 19, § 20 w związku z § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. 2013 r., poz. 461).